

УДК 378.018.556-056.26

DOI <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6.24>

Юлія МАТВІЇВ-ЛОЗИНСЬКА

кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов, Національний університет «Львівська політехніка», вул. Степана Бандери, 12, м. Львів, Україна, 79000

ORCID: 0000-0002-6726-2537

Бібліографічний опис статті: Матвіїв-Лозинська, Ю. (2021). Особливості викладання іноземних мов для осіб з особливими освітніми потребами. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 6, 156–160, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6.24>

**ОСОБЛИВОСТІ ВИКЛАДАННЯ ІНОЗЕМНИХ МОВ
ДЛЯ ОСІБ З ОСОБЛИВИМИ ОСВІТНИМИ ПОТРЕБАМИ**

Розглянуто особливості навчання осіб з особливими освітніми потребами у закладах вищої освіти. Особливу увагу приділено проблемам вивчення іноземних мов. Розкрито особливості порушень у осіб з особливими освітніми потребами.

Мета роботи – продемонструвати досвід викладача з Нідерландів у процесі роботи із представниками студентів з особливими освітніми потребами з метою подальшого застосування у навчальному процесі закладу вищої освіти в Україні.

Методологія. Наведено приклади різних видів діяльності з метою визначення порушень у студентів, які за зовнішніми ознаками не відрізняються від своїх однолітків без особливих освітніх потреб. Висвітлено умови, в яких спостерігаються порушення, що заважають звичайному засвоєнню навчального матеріалу студентами з особливими освітніми потребами. Наведено авторську методіку опрацювання різних аспектів вивчення французької мови як другої іноземної особами з особливими освітніми потребами. Наведено приклади вивчення іноземної мови за допомогою сенсорних способів: слухового, візуального, кінестетичного та нюхового. Виокремлено види навчальної діяльності, характерні для кожного із вказаних способів. У статті наголошується на важливості підготовки до навчального процесу, що включає: розуміння аудиторії студентів, їхніх особливостей, освітніх потреб тощо; аналіз викладачем політики проведення занять з урахуванням можливостей та потреб студентів; організацію навчального процесу відповідно до потреб студентів; заохочення та мотивацію до навчання; виявлення можливих труднощів у студентів та пошук способів їх вирішення.

Наукова новизна. На особливу увагу у статті заслуговує організація заняття викладачем, виявлення освітніх потреб студентів, вибір форм та ефективних методів, розміщення студентів на занятті, ведення журналів комунікації з викладачем та отримання негайного зворотного зв'язку, системна робота над курсом дисципліни.

Висновки. У статті наведено рекомендації щодо проведення занять з іноземної мови для студентів з особливими освітніми потребами, особливо щодо видів роботи (робота в групах, запитання до групи, робота в команді, використання культурного аспекту у проєктній діяльності, розроблення різноманітних тестів та завдань і робота зі студентами щодо зниження рівня їх хвилювання та почуття безпеки на заняттях з іноземної мови).

Ключові слова: заклад вищої освіти, іноземна мова, освітні потреби, методи навчання, сенсорні способи навчання, форми навчання.

Yuliia MATVIIV-LOZYNSKA

Candidate of Pedagogic Sciences, Associate Professor, Associate Professor at the Department of Foreign Languages, Lviv Polytechnic National University, Stepan Bandera str., 12, Lviv, Ukraine, 79000

ORCID: 0000-0002-6726-2537

To cite this article: Matviiv-Lozynska, Yu. (2021). Osoblyvosti vykladannia inozemnykh mov dlia osib z osoblyvymy osvritnimy potrebamy [Peculiarities of foreign language teaching to at-risk students]. *Acta Paedagogica Volyniensis*, 6, 156–160, doi: <https://doi.org/10.32782/apv/2021.6.24>

PECULIARITIES OF FOREIGN LANGUAGE TEACHING TO AT-RISK STUDENTS

Peculiarities of education of people with learning disabilities in higher education institutions are considered. Particular attention is paid to the problems of learning foreign languages. Features of disabilities in people with learning disabilities are revealed.

The purpose of the article is to demonstrate the experience of a teacher from the Netherlands in the process of working with representatives of students with learning disabilities in order to further apply in the educational process of higher education in Ukraine.

Methodology. Examples of different types of activities are given in order to identify disorders in students who do not differ in appearance from their peers without learning disabilities. The conditions in which there are disabilities that interfere with the normal assimilation of educational material by students with learning disabilities are highlighted. The author's method of elaboration of various aspects of learning French as a second foreign language by persons with learning disabilities is given. Examples of learning a foreign language using sensory methods are given: audio, visual, kinesthetic and olfactory. Selected types of educational activities are characteristic of each of these methods. This article emphasizes the importance of preparation for the learning process, namely: understanding the student audience, their characteristics, learning disabilities, etc., teacher's analysis of the policy taking into account the capabilities and needs of students, organizing the learning process according to student needs, encouragement and motivation learning, identifying possible difficulties in students and finding ways to solve them.

Scientific novelty. Special attention in this article deserves the organization of the teacher's lesson, identifying students' educational needs, choosing forms and effective methods, placing students in the classroom, keeping logs of communication with the teacher and receiving immediate feedback, systematic work on the course.

Conclusions. The article provides recommendations for conducting foreign language classes for students with learning disabilities, especially for types of work, namely: group work, group questions, teamwork, use of cultural aspects in project activities, development of various tests and tasks and work with students to reduce their anxiety and security in foreign language classes.

Key words: *institution of higher education, foreign language, educational needs, teaching methods, sensory modes of teaching, forms of education.*

Актуальність проблеми. У закладах вищої освіти сьогодні все більшого поширення набуває проблема інклюзивної освіти. По-перше, не всі представники з освітніми потребами відносять себе до цієї групи. По-друге, виникає питання організації навчального процесу на рівні, який би задовольняв потреби усіх без винятку представників студентства з урахуванням їхніх освітніх потреб.

Інклюзивне середовище є вирішенням проблем людей із фізичними чи ментальними порушеннями, пов'язаних із подоланням бар'єрів на шляху до втілення своєї мрії. Хтось прагне здобути вищу освіту, хтось хоче належним чином соціалізуватися у суспільстві, проте наявні бар'єри довгий час не дозволяли людям з особливими освітніми потребами наблизитися до реалізації своїх намірів.

Створення інклюзивного середовища у закладах вищої освіти надає можливість особам з особливими освітніми потребами реалізувати своє право на отримання бажаної вищої освіти та почуватися впевнено у суспільстві. Нині кожний навчальний заклад намагається створити комфортні умови навчання для всіх і кожного, враховуючи освітні потреби, та підвищити свій рейтинг на національному і міжнародному рівнях.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблематика інклюзивної освіти є актуальною в наш час, нею активно займаються вітчизняні та закордонні вчені та науковці. Поняття інклюзивної освіти у різних аспектах

розглядали О. Акімова, О. Голюк, І. Дмитрієва та інші. О. Мартинчук досліджував питання підготовки викладачів до роботи в інклюзивному середовищі як запоруки ефективної діяльності навчального процесу (Мартинчук, 2012). Л. Миськів ділиться європейським досвідом соціалізації осіб з обмеженими можливостями та залучення їх у комфортне інклюзивне навчальне середовище (Миськів, 2013).

Зарубіжні дослідники теж ґрунтовно вивчають питання роботи зі студентами з особливими освітніми потребами. Г. Гарднер запропонував види завдань для застосування кінестетичного способу навчання іноземних мов (Gardner, 1999). Р. Спаркс наголошує на фонологічних та орфографічних труднощах, з якими стикаються студенти з особливими освітніми потребами під час вивчення іноземної мови як другої іноземної (Sparks, 2009). М. Левін досліджував поняття стривоженості, яке є притаманним для людей з інклюзією, що заважає зосередженості та пам'яті студентів у процесі вивчення іноземних мов (Levine, 2002).

Мета дослідження – охарактеризувати особливості викладання іноземних мов для осіб з особливими освітніми потребами, враховуючи специфіку явних та непомітних на перший погляд порушень кожного студента, описати методи та форми навчання іноземних мов для осіб з особливими освітніми потребами, запропоновані практикуючою викладачкою іноземних мов Іриною Броуер Кониндик у її підручнику «Foreign languages for everyone».

Виклад основного матеріалу дослідження.

Вивчення іноземних мов не є простим завданням для студентів. Для студентів з особливими освітніми потребами це завдання здається безуспішним. Проте не варто забувати, що у разі правильної організації навчального процесу та індивідуального підходу до кожного зі студентів вивчення будь-якого предмета є досяжним для різних категорій студентства.

Під терміном «особливі освітні потреби» ми розуміємо порушення, які супроводжуються значними труднощами у сприйнятті навчального матеріалу та використанні різних аспектів вивчення мови (Konyndyk, 2011: 3). Такі явища можуть супроводжуватися іншими порушеннями, такими як вади слуху, зору, розумові відхилення, порушення емоційного розвитку тощо, а також зовнішніми чинниками, такими як культурні відмінності, відсутність чітких інструкцій тощо. І. Кониндик пояснює, хто такі студенти з особливими освітніми потребами. На її думку, це як процес організації купівлі продуктів у супермаркеті, прийшовши до якого, не пам'ятаєш, що планував купити (Konyndyk, 2011). Автор виділяє ознаки, за якими можна ідентифікувати студентів з особливими освітніми потребами, якщо за зовнішніми ознаками порушень не виявлено. До них належать: помилки у написанні слів та пунктуації, регулярне пропускання слів на сторінці, неправильне застосування часових форм дієслова, неправильне використання прийменників тощо (Konyndyk, 2011: 4). І. Кониндик запропонувала опитування для студентів з метою виявлення у них особливих освітніх потреб:

Analysis of An At-risk Student

Please invest a few minutes of your time, focusing on one struggling foreign-language student you've had in your own classroom. Just jot down answers to the following eight questions:

1. What language were you teaching?

2. What was the course level?

3. What kind of pedagogical approach were you using (e.g., TPRS, communicative activities, more traditional grammar-focused, or a mix of these)?

4. Briefly describe the student:

Age:

Gender:

Family background:

Socioeconomic background:

Handedness (left, right, or ambidextrous):

Prior attempts at second-language learning:

Any other relevant student features or characteristics:

5. What was the nature of the student's learning difficulty (e.g., listening, speaking, reading, writing, grammar, vocabulary, pacing, anxiety, spelling, memorization, attention issues, or other issues)?

6. Was this student receiving any learning-disabilities services (e.g. resource room help? IEP)?

7. What strategies or accommodations did you employ to help this student?

8. What were the outcomes for this student?

Студенти з особливими освітніми потребами мають проблеми із вивченням навчальних предметів. Завдання викладача – зрозуміти, яким чином навчаються такі студенти, та адаптувати своє викладання до їхнього навчання.

Робота зі студентами з особливими освітніми потребами у процесі вивчення іноземних мов полягає у використанні різних сенсорних способів для оволодіння певним предметом: слухового, візуального, кінестетичного та нюхового. Найбільш широко використовуваним способом вивчення іноземних мов є слуховий, але у разі зі студентами з особливими потребами цей спосіб не працює ефективно, оскільки такі студенти мають проблеми із запам'ятовуванням, процес слухання проходить повільно, можна не розібрати інформацію, яка надходить через органи слуху. Ефективним методом роботи зі студентами у цьому напрямі є використання музики та співів.

Візуальними способами вивчення іноземних мов є використання мультимедійних прозірок, роздаткових матеріалів з інформацією з певної тематики, кольорових карток для опрацювання різних аспектів мови, а також щоденне повторення вокабуляру, використання кольорових маркерів для позначення відмінних закінчень, суфіксів тощо (Konyndyk, 2011: 19). Цікавим нововведенням І. Кониндик є використання органайзера з різними кольоровими закладками для кожного студента, який допомагає налагодити системну роботу з мовою та тримати вивчену інформацію у порядку.

Кінестетичний спосіб вивчення іноземної мови передбачає використання частин тіла і мови жестів для її засвоєння та є найбільш ефективним серед студентів з особливими

освітніми потребами. До видів діяльності цього способу відносимо використання невеликих за розміром дощечок із маркерами, на яких студенти по черзі відмінюють дієслова і передають далі наступному студентові, який може виправити наявні помилки попереднього студента, якщо такі є. Наприклад: *I go – he goes; we have done – she has done*. Для повторення словникового запасу або відмінювання основних дієслів іноземної мови вдало застосовується кидання м'якого м'яча серед студентів із виконанням відповідного завдання. Для вивчення нової базової лексики можна використовувати, наприклад, коробку або рюкзак із речами. Витягаючи їх по черзі, можна вивчати слова, ставити запитання «What's this?» і відповідати на них.

Нюховий спосіб вважається одним із найбільш ефективних способів, які можуть використовуватися у вивченні іноземних мов, оскільки більшість людей мають спогади з дитинства, пов'язані з певними запахами. Цей спосіб можна вдало застосовувати у навчанні студентів з особливими освітніми потребами.

Надзвичайно важливим аспектом у роботі зі студентами з особливими освітніми потребами, які однозначно мають труднощі з організацією та зосередженістю, є організація навчального середовища, процесу навчання, завдань, тестів, презентації змісту, роздаткових матеріалів та очікувань студентів (Konynduk, 2011: 5). Найкращим є розміщення студентів на заняттях у вигляді півкола з метою прямого зорового контакту з викладачем та одне з одним. Необхідно виключити усі фактори, які заважають зосередитися на основному завданні, оскільки студенти з особливими освітніми потребами легко відволікаються та звертають увагу на менш важливі речі. Оскільки студенти з особливими освітніми потребами можуть відчувати тривогу від невідомості, зокрема під час тестувань, викладачам необхідно проводити комплекс вправ та завдань із метою якісного повторення вивченого матеріалу та зниження рівня стривоженості студентів попередньо, за декілька занять до остаточного тестування. Презентація нового матеріалу повинна подаватися дозовано, враховуючи особливості розвитку студентів. Основна мета подання нового матеріалу – його розуміння студентами з подальшим застосуванням на практиці.

Щодо врахування очікувань студентів цікавим, на нашу думку, є використання журналів спілкування між студентами та викладачем, у яких студенти можуть задавати запитання викладачеві, ділитися своїми переживаннями та очікуваннями, враженнями, розповідати про свій попередній дозвіл вивчення іноземної мови тощо (Konynduk, 2011: 79). Для викладачів використання журналів теж має важливе значення, оскільки вони краще орієнтуються у потребах студентів, у тому числі й освітніх, і отримують певну оцінку своєї роботи, враховують свої власні помилки в організації навчального процесу, вчать адаптувати викладання дисципліни до потреб студентів. Під час спілкування зі студентами за допомогою журналів необхідно враховувати негайний зворотний зв'язок від викладача, який цінується студентами з особливими освітніми потребами.

У викладанні іноземних мов для студентів з особливими освітніми потребами широко не використовується комунікативний підхід, під час застосування якого студенти можуть розчаруватися у своїх знаннях та вміннях. Натомість робота у парах, у командах, відповіді на запитання до групи, спільна робота над проектами тощо позитивно сприймаються студентами з особливими освітніми потребами та заохочують до подальших успіхів.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Робота зі студентами з особливими освітніми потребами є складною і цікавою водночас. Вона вимагає ґрунтовного вивчення особливостей студентів та належного рівня підготовки викладача до кожного заняття. Вивчення іноземної мови є ще одним завданням до виконання у закладі вищої освіти, яке передбачає кооперацію зусиль викладача та студента, їхню взаємодію на результат. Мета викладача – не лише організувати навчальний процес цікаво і доступно для студентів з особливими освітніми потребами, а й переконатися у подальшому застосуванні знань на практиці та забезпечити переконання студентів у тому, що всі люди різні, але рівні у своїх прагненнях, бажаннях та потребах. До перспектив подальших досліджень можна віднести розроблення освітньої програми викладання іноземної мови у закладі вищої освіти на основі запропонованої методики І. Кониндик та особистого досвіду роботи з особами з особливими освітніми потребами.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Мартинчук О. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності в умовах інклюзивної освіти. *Вісник психології і педагогіки : збірник наук. праць* / Педагогічний інститут Київського університету імені Бориса Грінченка. К., 2012. Вип. 8. URL: https://www.psyh.kiev.ua/Мартинчук_О.В._Підготовка_майбутніх_педагогів_до_професійної_діяльності_в_умовах_інклюзивної_освіти (дата звернення: 09.12.2021).
2. Миськів Л. Принципи, завдання та функції інклюзивної освіти як світової моделі соціалізації осіб з обмеженими можливостями. *Європейські перспективи*. 2013. № 10. С. 66–70.
3. Astin, A.W. (2016). The challenge to educational equity. In A. W. Astin (author), *Are you smart enough? How colleges' obsession with smartness shortchanges students* (pp. 46– 67). Sterling, VA: Stylus.
4. Cook-Sather, A., & Bovill, C., & Felten, P. (2014). *Engaging students as partners in learning and teaching*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
5. Hideko Furukawa. "A Modified Spanish Sequence for Students with Language-Based Learning Disabilities." *Foreign Language Annals* 42, no.1 (2009): 27–41.
6. Gardner, Howard. *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century*. New York: Basic Books, 1999.
7. Levine, Mel. *A Mind at a Time*. New York: Simon and Schuster, 2002.
8. Konyndyk, Irene Brouwer. *Foreign languages for everyone: how I learned to teach second languages to students with learning disabilities*, 2011.
9. Sparks, Richard L., "At-Risk Second Language Learners: Problems, Solutions, and Challenges." *Foreign Language Annals* 42 (2009): 4
10. Samuels, D.R. (2014). *The culturally inclusive educator: Preparing for a multicultural world*. New York, NY : Teachers College Press.

REFERENCES:

1. Martynchuk, O. (2012). *Pidhotovka maibutnix pedahohiv do profesiinoi diialnosti v umovakh inkluzyvnoi osvity. [Preparing of future teachers to professional activity on conditions of inclusion education]* Kyiv, Ukraine [in Ukrainian]
2. Myskiv, L. (2013). *Pryntsypy, zavdannia ta funktzii inkluzyvnoi osvity yak svitovoi modeli sotsializatsii osib z obmezhenymy mozhlyvostiamy. Yevropeiski perspektyvy. [Principles, tasks and functions of inclusion education as world model of struggled people]* Kyiv, Ukraine [in Ukrainian]
3. Astin, A.W. (2016). The challenge to educational equity. In A. W. Astin (author), *Are you smart enough? How colleges obsession with smartness shortchanges students* (pp. 46– 67). Sterling, VA: Stylus.
4. Cook-Sather, A., & Bovill, C., & Felten, P. (2014). *Engaging students as partners in learning and teaching*. San Francisco, CA: Jossey-Bass.
5. Hideko, Furukawa. (2009). *A Modified Spanish Sequence for Students with Language-Based Learning Disabilities*. *Foreign Language Annals* 42, no. 1 (2009): 27–41.
6. Gardner, Howard. (1999). *Intelligence Reframed: Multiple Intelligences for the 21st Century*. New York : Basic Books.
7. Levine, Mel. (2002). *A Mind at a Time*. New York : Simon and Schuster.
8. Konyndyk, Irene Brouwer. (2011). *Foreign languages for everyone: how I learned to teach second languages to students with learning disabilities*.
9. Sparks, Richard L. (2009). *At-Risk Second Language Learners: Problems, Solutions, and Challenges*. *Foreign Language Annals* 42 (2009): 4
10. Samuels, D.R. (2014). *The culturally inclusive educator: Preparing for a multicultural world*. New York, NY. : Teachers College Press.